

Лазуренко О. О.

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

Тертична Н. А.

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ЛІКАРЯ

Стаття присвячена проблемі професійного самоздійснення лікаря, яка на сьогоднішній момент набуває особливого значення через важливість реалізації людиною свого потенціалу, віднайдення сенсу професійної діяльності та досягнення конгруентності між власними прагненнями до особистого благополуччя, суспільними викликами та можливостями ефективного самоздійснення. Проблема самоздійснення сьогодні – багатовимірний процес, який розуміється і як комплекс завдань, і як процес реалізації свого потенціалу, і як формування стилю життя, складовою якого є професійна діяльність. Самоздійснення сприяє розвитку мотивації, продуктивності та творчого підходу до життя, роблячи людину активним учасником суспільних процесів. Це не просто можливість для професійного зростання, а й фундаментальний чинник формування самодостатньої та успішної особистості фахівця. Одним з перспективних аспектів, широко не представленим у дослідженнях українських науковців, є професіогенез особистості фахівців медичної галузі, потенціал професійного та особистісного становлення лікаря, його самоздійснення у сучасних умовах.

Дане дослідження окреслило основні питання, пов'язані з самоздійсненням лікаря у сучасних умовах, рефлексією його самоефективності та мотивації професійної діяльності, з метою розробки комплексного психолого-педагогічного підходу особистісно-професійного становлення лікаря, реалізації процесу самоздійснення лікаря в умовах професійної освіти та діяльності. Кількісний аналіз результатів показав, що загальний рівень професійного самоздійснення лікарів-практиків та лікарів-інтернів суттєво відрізняється, що можна пояснити складністю розкриття особистісного потенціалу молодого спеціаліста в сучасних умовах, адже його практична діяльність проходить в складних умовах війни та має свої обмеження. Рівень професійного самоздійснення у переважній більшості лікарів істотно вищий, ніж у інтернів. Водночас, у лікарів досить низькими були такі ознаки: досягнення поставлених професійних цілей та вияв високого рівня творчості у професійній діяльності. Очевидно, що багаторічне виконання професійної діяльності не може постійно супроводжуватися її вдосконаленням і безперервним професійним розвитком особистості. Ці результати демонструють той факт, що лікарі, здійснивши вдале професійне самовизначення, накопичили достатньо великий досвід у вибраній професійній діяльності, досягли професіоналізму і професійної компетентності та сформували індивідуальний стиль професійної діяльності. Доведено, що професіоналізм лікаря визначається не лише ефективним виконанням своєї професійної діяльності, а й сформованою професійною позицією та розвинутою потребою у самовдосконаленні, у поєднанні професійно важливих навичок та якостей з навичками постановки цілей та планування, що і є, на наш погляд, умовою та результатом професійного самоздійснення.

Ключові слова: самоздійснення, особистість, професійна діяльність, лікар, професіоналізм, розвиток, компетентність

Постановка проблеми. У сучасному світі, що характеризується стрімкими політичними змінами, економічною нестабільністю та постійним зростанням вимог до професійної компетентності, дослідження питання самоздійснення особистості є надзвичайно важливим. Складність ситуації посилюється ще й тим, що сьогоднішні

обставини, пов'язані з війною в країні, ще більше загострили проблему реалізації людиною свого потенціалу, віднайдення сенсу професійної діяльності та досягнення конгруентності між власними прагненнями до особистого благополуччя, суспільними викликами та можливостями ефективного самоздійснення.

Проблема самоздійснення сьогодні – багатовимірний процес, який розуміється і як комплекс завдань, і як процес реалізації свого потенціалу, і як формування стилю життя, складовою якого є професійна діяльність. Самоздійснення сприяє розвитку мотивації, продуктивності та творчого підходу до життя, роблячи людину активним учасником суспільних процесів. Це не просто можливість для професійного зростання, а й фундаментальний чинник формування самодостатньої та успішної особистості.

Самоздійснення лікаря в умовах війни набуває особливого значення, адже саме внутрішня мотивація та відчуття власної місії допомагають витримати колосальні фізичні й моральні навантаження. Усвідомлення власної значущості та досягнення результатів у порятунку життів дають можливість не зламатися під тиском реальності, а навпаки – зростати і розвиватися, навіть у найважчих умовах. За цих обставин дослідження професійного та особистісного становлення фахівця, його професійного самоздійснення є вкрай доцільним [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми професійного становлення особистості, професійного самоздійснення фахівця зверталися багато вчених. На сьогоднішній момент існує ряд наукових підходів, в яких робиться спроба комплексного дослідження даних феноменів. Зокрема, вивчався вплив різних факторів на професійне самовизначення і становлення особистості (Є. Климов, Н. Самоукіна та ін.), розглядалось питання взаємозв'язку особистісного та професійного розвитку (О. Кулешова, Н. Пряжников та ін.), проводилось дослідження чинників професійного самоздійснення особистості (О. Кокун), формування психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності лікаря (Н. Сміла), розвиток професійної психологічної компетентності та особливостей саморегуляції професіогенезу особистості лікаря (О. Лазуренко) [1; 5; 7].

Загалом, дослідження, за якими здійснюється вивчення проблем професійного становлення та розвитку особистості, формування професійних (психологічних, емоційних, комунікативних та ін.) компетентностей фахівців, можна узагальнити за кількома основними напрямками. До першого напрямку можна віднести дослідження загального характеру, в яких презентовано теоретичні засади вдосконалення професійної підготовки майбутніх лікарів в цілому, а результатом підготовки виступає професійна готовність, професійна компетентність тощо. Другий напрям –

дослідження, спрямовані на формування певних якостей, що є важливими для ефективного виконання лікарем професійної діяльності. Наявність специфічних різновидів та категорій професійної діяльності лікаря зумовили третій напрям, до якого відносимо дослідження прикладного характеру, в яких вивчається професійне становлення лікаря [7; 8]. Проте за межами досліджень залишились питання, пов'язані з самоздійсненням лікаря у сучасних умовах, рефлексією його самоефективності та мотивації професійної діяльності.

Науково-викладацький колектив кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, розробляючи науково-дослідну тему «Психологічні особливості професійного становлення особистості лікаря», активно досліджує один з перспективних аспектів, широко не представлений у дослідженнях українських науковців, а саме – професіогенез особистості фахівців медичної галузі, звертаючи особливу увагу на потенціал професійного та особистісного становлення лікаря, його самоздійснення у сучасних умовах [3; 4; 6; 9].

Окремими аспектами дослідження вбачаємо: інтегративні підходи у психологічному супроводі особистісного та професійного розвитку інтернів та лікарів, професійну активність і професійну мотивацію майбутніх фахівців, формування професійної свідомості фахівців системи охорони здоров'я, психологічні засади формування особистості лікаря, самоактуалізацію та саморегуляцію професіогенезу, психологічний аналіз самоздійснення лікаря у сучасних умовах, а також професійну компетентність у структурі діяльності медичних працівників.

Постановка завдання. Мета статті: узагальнити проблему психологічного становлення особистості та окреслити основні питання, пов'язані з особливостями самоздійснення лікаря у сучасних умовах, представити результати емпіричного дослідження психологічних детермінант професійного самоздійснення лікарів та інтернів, узагальнити результати аналізу їх самоефективності та мотивації професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Як зазначалося, наше дослідження мало на меті окреслити основні питання, пов'язані з самоздійсненням лікаря у сучасних умовах, рефлексією його самоефективності та мотивації професійної діяльності, задля того, щоб розробити комплексний психолого-педагогічний підхід особистісно-професійного становлення лікаря, обґрунтувати шляхи

реалізації процесу самоздійснення лікаря в умовах професійної освіти та діяльності.

Для реалізації мети та завдань дослідження нами було вибудовано програму дослідження, яка включала кілька етапів. На першому етапі наше дослідження було спрямоване на аналіз ознак професійного самоздійснення, які можна розглядати у двох загальних формах (способах): зовнішньо-професійний (досягнення значущих здобутків у різних аспектах професійної діяльності) та внутрішньо-професійний (професійне самовдосконалення, спрямоване на підвищення професійної компетентності та розвиток професійноважливих якостей). З цією метою, ми використали Опитувальник професійного самоздійснення, розроблений О. М. Кокуном [2].

У дослідженні брали участь 112 осіб, серед яких 44 лікарів та 68 лікарів-інтернів. Професійний стаж роботи лікарів складав від 10 до 42 років, а інтернів – від 2 до 5 років.

Результати дослідження, отримані за допомогою Опитувальника професійного самоздійснення, дозволили нам виявити та проаналізувати характерні особливості загального рівня професійного самоздійснення лікарів та інтернів (рис. 1).

Кількісний аналіз отриманих результатів показав, що загальний рівень професійного самоздійснення лікарів-практиків та лікарів інтернів суттєво відрізняється. Так, низький рівень зазначався у 17,4 % інтернів і був зовсім відсутній у результатах лікарів. Такі результати, на наш погляд, можна пояснити складністю розкриття особистісного потенціалу молодого спеціаліста в сучасних умовах, адже його практична діяльність проходить

в складних умовах війни та має свої обмеження. І хоча сьогодні професія лікаря дуже затребувана, часто відчуття власної професійної некваліфікованості у молодого фахівця, особливо в кризових ситуаціях, залишається надто сильним, щоб розкрити свої здібності.

Більшість наших респондентів з числа інтернів проявили середній рівень професійного самоздійснення (47,8 %), з числа лікарів – лише третина (35,7 %). Причому, половина лікарів середнього рівня самоздійснення мають стаж більше 15 років. Така ситуація, на наш погляд, демонструє, що часто небезпечні умови праці, невизначеність майбутнього та ризики воєнної ситуації, викликають у лікарів професійне вигорання, незадоволеність своєю діяльністю, а як наслідок – відчуття власної нереалізованості, втрату сенсу та розчарування у власному самоздійсненні. Водночас, половина із всіх опитаних нами лікарів продемонстрували вище середнього рівень самоздійснення (50 %), а серед інтернів такий рівень продемонстрували лише 21,7 % респондентів. Тобто, дослідження показало, що більшість досвідчених лікарів відбулися у своїй професії і відчувають власну затребуваність, значущість їх професійної кваліфікації, можливість широко використовувати свій професійний досвід. Для багатьох інтернів цей шлях лише починається.

Цікавими також були результати, які показали лікарі (14,3 %) та інтерни (13 %), які мали високий загальний рівень самоздійснення. І хоча цей відсоток був невисоким, проте, він продемонстрував, що відчуття самоздійснення присутнє як у досвідчених лікарів, так і у початківців. Як свід-

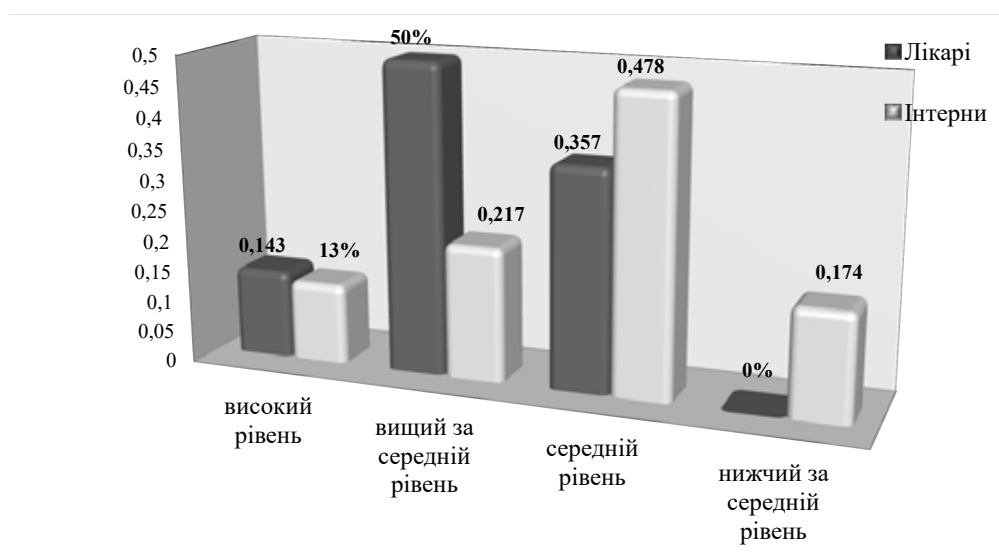

Рис. 1. Порівняльний аналіз загального рівня професійного самоздійснення лікарів та інтернів

чать отримані результати, рівень професійного самоздійснення у переважної більшості лікарів істотно вищий ніж у інтернів. Лікарі мають достовірно вищі як загальний рівень професійного самоздійснення, так і його дві форми (складові) – рівні внутрішньо професійного та зовнішньо професійного самоздійснення.

Для глибшого аналізу тих умов, які дають особистості відчуття самоздійснення та з метою охарактеризувати виразність ознак професійного самоздійснення (по п'ять на кожен форму самоздійснення: внутрішньо професійну та зовнішньо професійну) у різних груп наших респондентів, ми співставили показники вираженості всіх десяти ознак у лікарів та інтернів, щоб зрозуміти загальні тенденції.

Відповідно до Опитувальника професійного самоздійснення внутрішньо професійна форма самоздійснення окреслена наступними ознаками: 1.1. Потреба у професійному вдосконаленні; 1.2. Наявність проекту власного професійного розвитку; 1.3. Переважаюче задоволення власними професійними досягненнями; 1.4. Постійна постановка нових професійних цілей; 1.5. Формування власного «життєво-професійного простору» [2].

Загальні результати показали, що внутрішньо професійне самоздійснення сформовано на різних рівнях у лікарів та інтернів (рис. 2).

Проаналізувавши відповіді респондентів, ми можемо зазначити, що лікарі у власному самоздійсненні орієнтуються на максимальну реалізацію потреби у професійному вдосконаленні, постійно підвищуючи власний професійний рівень та отримуючи задоволення від розвитку своєї професійної майстерності. Також для них важливими

є задоволення власними професійними досягненнями та постійна постановка нових професійних цілей. Разом з тим, дослідження показало, що такі ознаки внутрішньо професійної форми самоздійснення як наявність проекту власного професійного розвитку та формування власного «життєво-професійного простору» не мають чіткого вираження. Тож, лікарі зазначали, що на сьогодні у них немає чіткого плану подальшого розвитку, а власну кар'єру проектують лише у загальних рисах. Щодо формування власного «життєво-професійного простору», то лікарі підкреслювали, що на сьогодні їм важко поєднувати професійну діяльність і поза професійне життя, хоча вони вважають себе людьми, у яких сформована власна професійна позиція, а рівень професійного менталітету та ідентифікації з професійним співтовариством вважають достатньо високим.

Загалом, окреслені ознаки внутрішньо професійної форми самоздійснення у лікарів, свідчать, що професійне становлення особистості лікаря – це тривалий процес. Він має на меті розвиток професіоналізму, передбачає формування професійно важливих компетенцій, індивідуальних властивостей та способів виконання професійних обов'язків у процесі професійного самоздійснення в умовах професійної освіти та діяльності. Тому, самоздійснення особистості лікаря можливе за умови активності та участі особистості фахівця у плануванні та побудові плану подальшого професійного розвитку та власної кар'єри. А тому, саме вміння вибудовувати ефективну стратегію свого професійного шляху є основою для професійного самоздійснення. Зрозуміло, що війна, загальна невизначеність та

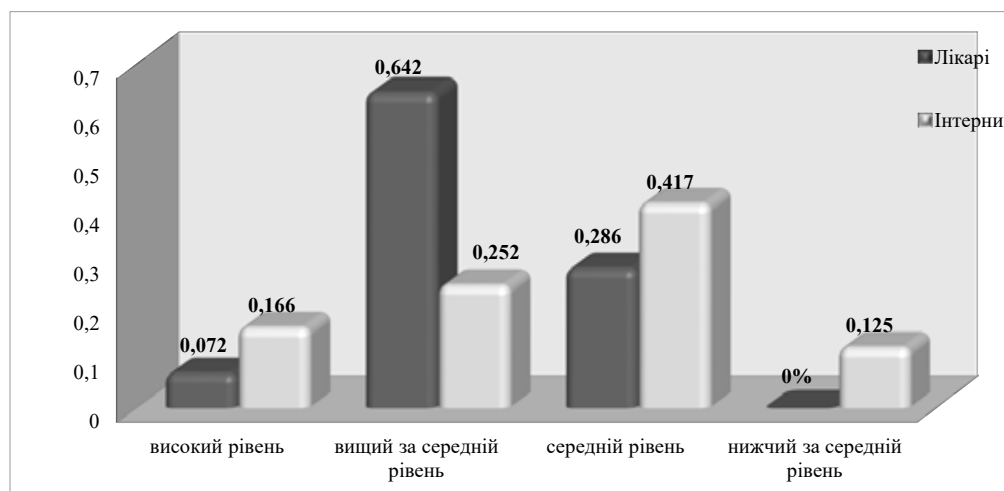

Рис. 2. Порівняльний аналіз рівня внутрішньо професійної форми професійного самоздійснення лікарів та інтернів

безпекова ситуація у країні, значно ускладнює побудову лікарями проекту власного професійного розвитку. Водночас, професіоналізм лікаря визначається не лише ефективним виконанням своєї професійної діяльності, а й сформованою професійною позицією та розвинутою потребою у самовдосконаленні, у поєднанні професійно важливих навичок та якостей з навичками постановки цілей та планування, що і є, на наш погляд, умовою та результатом професійного самоздійснення.

Аналізуючи результати дослідження, ми порівняли вираженість ознак самоздійснення лікарів з відповідями інтернів. Так, у власному самоздійсненні (внутрішньопрофесійна форма) інтерни продемонстрували більшу визначеність щодо побудови проекту власного професійного розвитку та постановки нових професійних цілей. Для них значущими виявилися бажання мати чіткий план свого подальшого професійного розвитку, будувати кар'єру та чітко уявляти своє майбутнє. Крім того, вони, у більшості випадків, повністю погоджуються з тим, що в роботі постійно слід рухатись вперед, досягнувши певного результату, прагнути отримати ще кращий. Разом з тим, дослідження показало, що така ознака внутрішньопрофесійної форми самоздійснення як формування власного «життєво-професійного простору» у більшості інтернів виявилася найменш вираженою. Цей результат, на наш погляд, є досить виправданим, оскільки інтерни лише починають свій професійний шлях і не мають достатнього досвіду для того, щоб об'єктивно ідентифікувати себе з професійним співтовариством та мати чітко сформовану власну професійну позицію. Отже, вираженість п'яти ознак внутрішньопрофесійної форми самоздійснення якісно відрізняються у лікарів та інтернів. Лікарі не лише демонстрували вищий загальний рівень професійного самоздійснення, а й спрямованість на максимальну реалізацію потреби у професійному вдосконаленні, постійно підвищуючи власний професійний рівень та отримуючи задоволення від розвитку своєї професійної майстерності, а також значущість задоволення власними професійними досягненнями та постійної постановки нових професійних цілей. Що стосується інтернів, то вони більше орієнтуються на бажання мати чіткий план свого подальшого професійного розвитку, будувати кар'єру та чітко уявляти своє майбутнє. Такі результати дослідження демонструють, що для інтернів, завершення професійної підготовки, початок трудової діяльності

є однією з найважливіших складових життя. Професійна кар'єра має величезне значення для молодих фахівців, оскільки вона дає не тільки економічну незалежність, а й певний статус, зміцнення почуття особистісної ідентичності. Стверджуючи себе в професії, інтерни прагнуть самоздійснення саме через чітке планування та побудову перспективи власного майбутнього, оскільки саме відчуття перспективи створює для них мотиваційну основу професійної діяльності та особистісного зростання.

У використаному нами Опитувальнику професійного самоздійснення [2] зовнішньопрофесійна форма самоздійснення окреслена наступними ознаками: 2.1. Досягнення поставлених професійних цілей; 2.2. Визнання досягнень фахівця професійним співтовариством; 2.3. Використання професійного досвіду та здобутків іншими фахівцями; 2.4. Розкриття особистісного потенціалу і здібностей у професії; 2.5. Вияв високого рівня творчості у професійній діяльності.

Згідно з результатами опитувальника, встановлено вірогідні відмінності зовнішньопрофесійних ознак професійного самоздійснення у лікарів та інтернів (рис. 3). Так, у лікарів вірогідно вищими були такі ознаки: визнання досягнень фахівця професійним співтовариством та розкриття особистісного потенціалу і здібностей у професії. Лікарі не лише високо оцінювали рівень своїх професійних досягнень, а й впевнені у тому, що їх колеги та керівництво високо та дуже високо оцінює їхні здобутки. Також лікарі зазначали, що їх професія дає великі можливості для самовдосконалення, оскільки саме в ній максимально повно вони можуть розкрити свої здібності. Водночас, у лікарів досить низькими були такі ознаки: досягнення поставлених професійних цілей та вияв високого рівня творчості у професійній діяльності. Ці результати демонструють той факт, що лікарі, здійснивши вдаль професійне самовизначення, накопичили достатньо великий досвід у вибраній професійній діяльності досягли професіоналізму і професійної компетентності та сформували індивідуальний стиль професійної діяльності.

Разом з тим, в розгортанні професійного циклу багатьох лікарів спостерігається досягнення «плато». Тому лікарі з досвідом, зазвичай, цінують своє посадове місце, тому досягнення професійного плато дозволяє відпочити від напруження кар'єрних змін. Тому постановка нових цілей та вияв високого рівня творчості у професійній діяльності не є їх пріоритетною спрямованістю. Очевидно, бага-

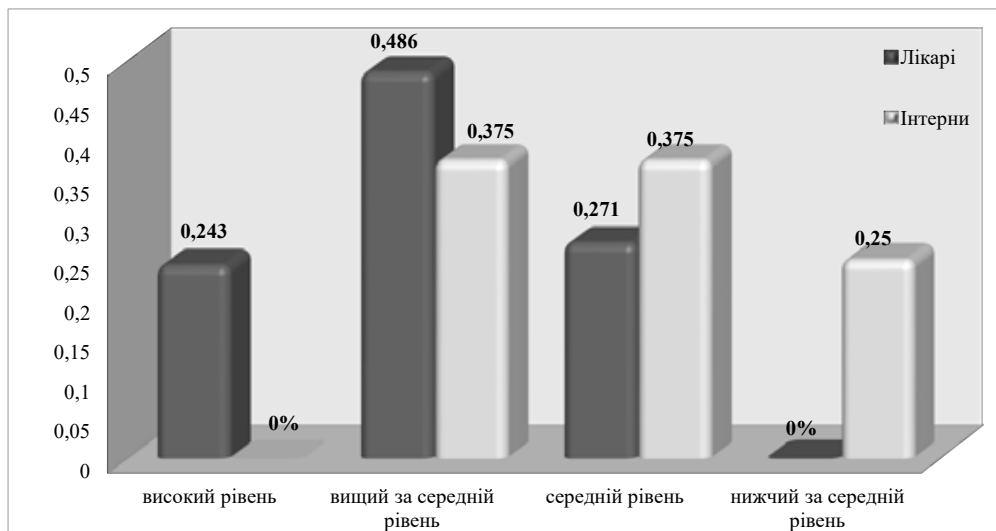

Рис. 3. Порівняльний аналіз рівня зовнішньопрофесійної форми професійного самоздійснення лікарів та інтернів

торічне виконання професійної діяльності не може постійно супроводжуватися її вдосконаленням і безперервним професійним розвитком особистості. Однак, негативним аспектом професійного «плато» є схильність особистості, яка в ньому перебуває, до професійної стагнації. І хоча, рівень виконання професійної діяльності при цьому може бути на досить високому рівні, професійна стагнація може проявлятися у стереотипності виконання завдань, що знижує, а інколи унеможливує рівень творчості у професійній діяльності.

Порівняння результатів зовнішньопрофесійних ознак професійного самоздійснення в інтернів показало, що у них вірогідно вищими були такі ознаки: досягнення поставлених професійних цілей та визнання досягнень фахівця професійним співтовариством. Для інтернів виявилось важливим не лише ставити цілі, а й досягати їх, що закономірно окреслює спрямованість молодого спеціаліста. Важливим є і той факт, що для досягнення успіху інтернам важливе занурення у професійну спільноту та визнання результатів їх діяльності колегами. Найменш вираженою у інтернів була така зовнішньопрофесійна ознака професійного самоздійснення як вияв високого рівня творчості у професійній діяльності. Такий результат пояснюється тим, що життєва перспектива для інтернів є досить значною, а тому вони реалістично сприймають свою професію і розподіляють майбутнє на послідовні етапи, спочатку докладаючи зусиль в адаптації до професійної діяльності, постановки цілей, а лише потім індивідуалізуються в творчості.

Висновки. В процесі дослідження нами були виявлені та проаналізовані психологічні детермінанти професійного самоздійснення особистості на прикладі лікарів та лікарів-інтернів різних спеціальностей. Аналізуючи отримані результати, ми встановили вірогідно вищий загальний рівень професійного самоздійснення у лікарів стосовно даних інтернів. При цьому, відповідно до нормативних даних, якісні характеристики ознак професійного самоздійснення суттєво відрізнялися у двох досліджуваних групах. Це свідчить про те, що лікарі, здійснивши вдале професійне самовизначення, накопили достатньо великий досвід у вибраній професійній діяльності, досягли професіоналізму, набули навички професійної компетентності та сформували індивідуальний стиль професійної діяльності.

Услід за іншими науковцями, вважаємо, що професійне становлення особистості обумовлено системою професійної освіти (на додипломному та післядипломному рівнях), індивідуально-психологічними особливостями, іншими факторами, зокрема, уявленням про професійну діяльність, ставленням до неї, що мають мотивуюче значення та можуть впливати на професійне самоздійснення особистості.

На наше глибоке переконання, процес професійного самоздійснення особистості в процесі професійної підготовки залежить від інтеграції психологічних особливостей особистісного та професійного становлення. Слід також враховувати і внутрішній потенціал людини, і зовнішні фактори, адже основним механізмом професій-

ного становлення, на наш погляд, є саме взаємодія «внутрішнього» і «зовнішнього».

Підсумовуючи, констатуємо, що професіоналізм лікаря визначається не лише ефективним виконанням своєї професійної діяльності, а й сформованою професійною позицією та розвинутою потребою у самовдосконаленні, у поєднанні професійно важливих навичок та якостей

з навичками постановки цілей та планування, що і є, на наш погляд, умовою та результатом професійного самоздійснення.

Вважаємо, що подальше вивчення суті процесу професійного самоздійснення лікаря сприятиме розвитку науки про неперервну професійну освіту фахівців охорони здоров'я в Україні.

Список літератури:

1. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ, 2012. 200 с.
2. Кокун О. М. Опитувальник професійного самоздійснення. *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. № 7. С. 35–39.
3. Лазуренко О. О. Проблема особистісно-професійного становлення майбутнього лікаря та шляхи її вирішення у практиці вищої медичної школи. *Психологічний часопис*. 2018. № 4 (14). С. 121–133.
4. Лазуренко О. О. Проблема саморегуляції та професійного самоздійснення особистості фахівця. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 3. С. 34–39.
5. Лазуренко О. О. Тенденції модернізації професійно-психологічної підготовки лікарів: компетентнісний підхід. *Психологічний часопис*. 2018. № 1 (11). С. 87–98.
6. Лазуренко О. О. Теоретико-методологічні основи та психолого-педагогічні особливості професійного становлення особистості фахівця. *Психологічні чинники і технології самоздійснення особистості в різних умовах життєдіяльності*: колективна монографія. Рига, Латвія, 2024. С. 77–88.
7. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ, 2006. 240 с.
8. Мельник А. Деякі питання професійної підготовки фахівців медичного профілю у контексті сучасних інтеграційних процесів. *Вісник Львівського університету. Серія «Педагогіка»*. 2010. Вип. 26. С. 34–40.
9. Lazurenko, O., Tertychna, N., Smila, N. Correlation between time perspective and Defense mechanisms of Ukrainian students during the War. *Journal of Education Culture and Society*. 2023. Vol. 14. No. 1. P. 198–206. <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/471>

Lazurenko O. O., Tertychna N. A. STUDY OF PSYCHOLOGICAL DETERMINANTS OF DOCTOR'S PROFESSIONAL SELF-REALIZATION

The article is devoted to the problem of professional self-realization of the doctor, which is of particular importance to the realization of his potential, finding the meaning of professional activity and achieving congruence between his own aspirations for personal well-being, social challenges and opportunities for effective self-realization. The problem of self-realization today is a multidimensional process that is understood as a set of tasks and as a process of realizing your potential, and as a formation of lifestyle, which is a component of which is professional activity. Self-realization contributes to the development of motivation, productivity and creative approach to life, making a person an active participant in social processes. It is not just an opportunity for professional growth, but also a fundamental factor in the formation of a self-sufficient and successful personality of a specialist. One of the promising aspects, not widely represented in the research of Ukrainian scientists, is the professiogenesis of the personality of medical professionals, the potential of professional and personal formation of a doctor, his self-realization in modern conditions.

This study outlined the main issues related to the self-realization of the doctor in modern conditions, reflection of his self-efficacy and motivation of professional activity, in order to develop a complex psychological and pedagogical approach of the personality and professional formation of a doctor, the implementation of the process of self-realization of the doctor in the conditions of professional education and activity. Quantitative analysis of the results showed that the overall level of professional self-realization of practitioners and interns is significantly different, which can be explained by the complexity of revealing the personal potential of a young specialist in modern conditions, because his practical activity is under difficult conditions of war and has its restrictions. The level of professional self-realization in the vast majority of doctors is significantly higher than in interns. At the same time, doctors have the following signs of doctors: achievement of professional goals and manifestation of a high level of creativity in professional activity. It is obvious that many years of performing professional activity cannot be constantly accompanied by its improvement and continuous

professional development of the individual. These results demonstrate the fact that doctors, having a successful professional self-determination, have accumulated a lot of experience in the selected professional activity, achieved professionalism and professional competence and formed an individual style of professional activity.

Summarizing, state that the professionalism of the doctor is determined not only by the effective performance of his professional activity, but also by the formed professional position and a developed need for self-improvement, in combination of professionally important skills and qualities with the skills of goals and planning, which is, in our opinion, and in our opinion.

Key words: *self-realization, personality, professional activity, doctor, professionalism, development, competence.*